

13-14 YOSHIDAGI BOLALARNI TARBIYALASHDA VOLEYBOLNI O'RNI VA AHAMIYATI

Madaminova Gulzoda Madaminova

*“Alfraganus university” nodavlat oliy ta’lim tashkiloti Toshkent, O‘zbekiston,
Sport faoliyati kafedrası o‘qituvchisi*

Аннотация: *Jismoniy tarbiya va sportga bolalarni jalb qilish, ularda sport bilan shug‘ullanish motivatsiyasini uyg‘otish, axloqiy-xulqiy va ma’naviy madaniy xislatlarni shakllantirish, mashg‘ulot va musobaqa jarayonlarini samarali tashkil qilish imkoniyatlari ustivor jihatdan ilmiy asosda ishlab chiqilgan me’yoriy-xuquqiy va o‘quv-uslubiy dasturlar sifati bilan belgilanadi.*

Аннотация: *Привлекать детей к физкультуре и спорту, заниматься в них спортом пробуждение мотивации, морально-нравственных и духовно-культурных качеств эффективная организация формироваочного, тренировочного и соревновательного процессов возможности прежде всего нормативно- правовые, разработанные на научной основе и определяется качеством учебно-методических программ.*

Kalit so‘zlar: *sport qobiliyati, musobaqalashuv faoliyati, yemotsional turg‘unlik, sportcha yondashuv, harakat qobiliyatlari, ijtimoiy ob’ektlar, majmuaviy yondashuv, istedod tizimi, printsip, integrallashtiruv, mutanosiblik, mukammallik.*

Ключевые слова: *спортивная способность, соревновательная деятельность, эмоциональная устойчивость, спортивный подход, двигательные навыки, социальные объекты, коллективный подход, система талантов, принцип, интеграция, пропорция, мастерство.*

Yuqori malakali, iste’dodli va raqobatbardosh sportchilarni tayorlash ko‘p yillik pedagogik jarayon bo‘lib, unga aynan bolalar o‘smirlar sport maktablarida asos solinadi. Ushbu maskanlarga bolalarni jalb qilish, ularda sport bilan shug‘ullanish motivatsiyasini uyg‘otish, axloqiy-xulqiy va ma’naviy madaniy xislatlarni shakllantirish, mashg‘ulot va musobaqa jarayonlarini samarali tashkil qilish imkoniyatlari ustivor jihatdan ilmiy asosda ishlab chiqilgan me’yoriy-xuquqiy va o‘quv-uslubiy dasturlar sifati bilan belgilanadi. Voleybol bo‘yicha BO‘SMlarga mo‘ljallangan mazkur o‘quv dasturi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010 yil 27 yanvardagi PQ-1271 son qarori bilan tasdiqlangan “Barkamol avlod yili”

Davlat dasturi, O‘zR Prezidentining “Bolalar sporti obyektlaridan foydalanish samaradorligini oshirish borasidagi qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi 2010 yil 5 maydagi PQ-1332-son qarori va O‘zbekiston Respublikasi

Vazirlar mahkamasining “Sport maktablari faoliyatini hamda sport maktablari trenerlari va mutaxasislari mehnatini moddiy rag‘batlantirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida” gi 2010 yil 23 sentyabrdagi 211-sonli qarori, O‘zbekiston

Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi, xalq ta’limi vazirligi, oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, sog‘liqni saqlash vazirligi qo‘shma qaroriga asosan ishlab chiqildi. Sport turiga ixtisoslashgan barcha sport maktablari, bolalar-o‘smirlar sport maktablari (BO‘SM), bolalar o‘smirlar sport klublari (BO‘SK), bolalar-o‘smirlar olimpiya zahirolari sport maktablari (BO‘OZSM) ga, unda tanlov va sport maktabiga qabul qilish, boshlang‘ich, o‘quv-trenirovka hamda sport maxoratini takomillashtirish guruhlarida o‘quv mashg‘ulotlarini maqsadli tashkil qilish va bir o‘quv-mashg‘ulot yilidan navbatdagi o‘quv-mashg‘ulot yiliga ko‘chirish mezonlarini aks ettiruvchi me‘yoriy talablar, nazorat testlari, rejalashtiruv xujjatlari hamda ularning mazmuni yoritili ko‘zda tutiladi.

Dasturda turli bosqich va turli tayorgarlik guruhlariga xos mashg‘ulotlarni ilmiy asosda tashkil qilish hamda yuqori malakali sport zahiralarini tayyorlash imkoniyatini yaratuvchi quyidagi ustivor pedagogik (didaktik) prinsplarga rioya qilish zarurligi e‘tiborga olingan.

O‘zaro bog‘liqlik va integrallashtiruv prinsipi- o‘quv mashg‘ulot jarayonida shakllantiriladigan barcha tayorgarlik turlari (nazariy, jismoniy, texnik-taktik va psixologik tayorgarlik) va komponentlarini (tarbiyaviy ishlar, ish qobiliyatini tiklash tadbirlari, pedagogik va tibbiy-biologik nazorat, musobaqa tayorgarligi) mutanosib, izchil, bir-biriga uzviy bog‘liq tabaqalashtirilgan va integrallashtirilgan tartibda shakllantirishni nazarda tutadi. Mutanosiblik prinsipi- ko‘p yillik tayorgarlik jarayonining turli bosqichlari, sikllari va davrlarida olib boriladigan mashg‘ulotlarni, ularda qo‘llaniladigan barcha turdagi mashqlarni (jismoniy, texnik va taktik mashqlar) bir-biriga muvofiqligi, ularni yuklama sifatida shug‘ullanuvchilar yoshi, jinsi va imkoniyatlariga mos ekanligini ifoda etadi.

O‘zgaruvchanlik prinsipi-shug‘ullanuvchilar tayorgarligini o‘zgarish dinamikasi, yoshning ulg‘ayishi va funksional imkoniyatlarning shakllanishi, shart-sharoitlarning o‘zgarishiga qarab mashg‘ulot va mashqlar xajmi, shiddati va yo‘nalishini tabaqalashtirilgan tartibda moslashtirish (o‘zgartirish) tushunchasini anglatadi.

Mukammallik prinsipi-o‘rgatish va takomillashtirish jarayonida qo‘llaniladigan barcha texnik-taktik usullarni (maxsus harakat ko‘nikmalarini) mukammal o‘zlashtirgandan so‘ng, ushbu usullarni “endogen” (ichki-organizmning funksional holati, ruhiy holat va h) va “ekzogen” (tashqi iqlim sharoitlari-atmosfera bosimi, harorat, namlik, tamoshabinlarolqishi va h) omillar ta’siriga qarshi mukammal hamda mahorat bilan ijro etish imkoni ta’minlangandan keyin boshqa harakat ko‘nikmalariga o‘rgatish va ularni takomillashtirishga o‘tish zarurligini anglatadi.

Yuklamalarni “to‘lqinsimon” yo‘nalishda oshirish prinsipi-yosh ulg‘ayishi, jismoniy, funksional, texnik-taktik imkoniyatlarni shakllanib borishiga qarab

mashg'ulot-musobaqa yuklamalari hajmi va shiddatini "to'liqinsimon" tartibda orttira borish zarurligini ifoda etadi.

Dasturni ishlab chiqishda turli yillarda chop etilgan va xususan 2009 yilda Rossiyaning yirik mutaxassis-olimlari, pedagogik fanlari doktori, Rossiyada xizmat ko'rsatgan trener, professor Yu.D. Jeleznyak, pedagogika fanlari nomzodi, voleybol bo'yicha sport ustasi A.V. Chachin va tibbiyot fanlari doktori, professor Yu.P. Siromyatnikovlar muallifligida nashrdan chiqarilgan va voleybol bo'yicha ixtisoslashtirilgan bolalar-o'smirlar olimpiya zaxiralari sport maktablariga mo'ljallangan na'munaviy o'quv dasturiga asoslanildi. Dasturda barcha turdagi voleybolga ixtisoslashtirilgan sport maktablarida o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish va yuqori malakali sport zahiralari tayyorlash jarayonlarini boshqarish samaradorligini ta'minlash bo'yicha ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy xujjatlar, sport maktabiga tanlov o'tkazish va qabul qilish me'yoriy mezonlari, bir o'quv-mashg'ulot yilidan navbatdagi o'quv-mashg'ulot yiliga ko'chirish me'yoriy talablari, o'quv rejalari, tashkiliy-uslubiy ko'rsatmalar, nazariy va amaliy mashg'ulotlar uchun dastur materiallari, tarbiyaviy ishlar, psixologik tayorgarlik, ish qobiliyatini tiklash tadbirlari, pedagogik va tibbiy-biologik nazorat hamda xakamlik qilish amaliyotiga doir masalalar mohiyati, mazmuni va ulardan foydalanish imkonini beradi..

Xulosa qilib aytganda, bolalarni dastlabki tanlovga tayyorlash maktab sharoitida jismoniy tarbiya o'qituvchisi tomonidan amalga oshiriladi, o'quvchilar dastur asosida va baholovchi mashqlar, harakatli xalq o'yinlari yordamida saralanishi mumkin. Mazkur saralovchi vositalar aynan voleybol o'yinining mohiyatiga nihoyatda yaqin bo'lishi maqsadga muvofiq. Bunday vositalar tavsiya qilingan adabiyotlarda keng yoritilgan. Dastlabki tanlovga tayyorlash jarayonida o'quvchilar muntazam tibbiy kurikdan o'tib turishlari shart. Bu tadbir qanchalik sifatli va samarali amalga oshirilsa, shunchalik sport maktablarida uyushtiriladigan tanlovni sifat darajasi yukori bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. «Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида»ги Қонун. //Ўзбекистоннинг янги қонунлари. №23. Т.: Адолат, 2001, Б.211-223.
2. Каримов И.А. “Ўзбекистон болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида”ги ПФ. 24 октябрь 2002 йил. “Халқ сўзи” газетаси.
3. “Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”. Вазирлар Маҳкамасининг 31 октябрь 2002 йил №374 Қарори.
4. Айрапетьянц Л.Р. Волейбол. //Учебник для высших учебных заведений. Т.: Zar qalam. 2006. - 240 с.
5. Айрапетьянц Л.Р., Годик М.А. Спортивные игры. Т.: Ибн Сино, 1991. - 160с.
6. Ayrapetyans L.R., Pulatov A.A., Isroilov Sh.X. Voleybol // Oliy o'quv yurtlari umumiy kurs talabalari uchun o'quv qo'llanma. Т.: 2009. - 77 б.